

Literární předloha TV seriálu „Pluk mizerů“

DRSNÍ HRDINOVÉ

Diverzní akce SAS v týlu nepřítele

Ben Macintyre

OMNIBOOKS

Ben Macintyre

DRSNÍ HRDINOVÉ

OMNIBOOKS

2024

Předmluva

Do tmy

Jeden listopadový večer roku 1941 se po ranveji letiště Bagush na egyptském pobřeží rozjelo pět postarších transportních letounů Bristol Bombay a pak se vydalo do tmavnoucího středomořského oparu. V každém letounu byla skupina jedenácti britských výsadkářů, celkem pětapadesát vojáků, skoro celý stav nové experimentální a přísně tajné bojové jednotky: „Odřad L“. Special Air Service, SAS.

Když letouny s hukotem letěly na severozápad, vítr začal sílit a přinášel elektrizující náznaky blížící se bouře. Jakmile slunce sklouzlo za pouštní horizont, teplota uvnitř rychle klesala. Náhle byla značná zima. Rodící se SAS byla na své první misi s kódovým jménem „Operace Squatter“. Její účastníci měli podle plánu seskočit v noci padákem do Libyjské pouště za nepřátelské linie, proniknout pěšky na pět letišť, umístit výbušniny na co nejvíc německých a italských letounů a pak, až ty bomby vybuchnou, zamířit na jih na místo setkání hluboko v poušti, kde je vyzvednou a dopraví zpět do bezpečí.

Někteří muži připoutaní a třesoucí se v narůstající tmě v 18 000 stopách byli pravidelní vojáci, ale jiní jimi nebyli. V jejich řadách byl hotelový vrátný, zmrzlinář, skotský aristokrat a irský ragbyový internacionál. Někteří byli rození bojovníci bez nervů a klidní, a pár jich bylo stížených jakousi válečnickou posedlostí; většinou byli tiše k smrti vyděšení a odhodlaní nedat to najevo. Nikdo nemohl tvrdit, že je plně připravený na to, co se chystají udělat, a to z jednoduchého důvodu, že se nikdo předtím o noční padákový útok v severní Africe nepokusil. Ale zvláštní kamarádství už zakořenilo; podivný duch složený ze stejných důlů bezohlednosti, lstivosti, soutěživosti a společného odhodlání. Před vzletem muže informovali, že pokud někdo při seskoku utrpí vážné zranění, budou ho tam muset nechat. Není žádný důkaz, že by to někomu z nich připadlo divné.

V době, kdy se Bombaye blížily k libyjskému pobřeží, dvě a půl hodiny po vzletu, dosáhl vítr síly vichřice. Bouří hnaný písek a déšť téměř úplně zakryly světelné signály položené na zem Royal Air Force, aby vedly letouny k seskokové zóně 12 mil ve vnitrozemí. Piloti ani nemohli rozpoznat tvar pobřeží.

Přilétající letouny zachytily německé pobřežní světlomety a kolem nich začaly v oslepujících záblescích explodovat protiletadlové granáty. Jeden z nich prorazil spodek letounu a o pár palců minul rezervní palivovou nádrž. Jeden z rotmistrů řekl nějaký vtíp, který nemohl nikdo slyšet, ale přesto se všichni zasmáli.

Piloti dali signál, aby se výsadkáři připravili k seskoku. Ačkoliv letěli naslepo a řídili se odhadem, nejprve vyhodili kontejnery na padácích, ve kterých byly výbušniny, samopaly tommy gun, munice, jídlo, voda, deky a zdravotnické potřeby.

Pak se muži jeden po druhém vrhali do tmy.

ČÁST I

Válka v poušti

Kapitola 1

Kovbojský voják

Pět měsíců před operací Squatter ležel v káhirské nemocniční posteli vysoký hubený voják, mrzutý a neschopný pohybu. Tohoto pětadvacetiletého důstojníka přivezli 15. června 1941 do Skotské vojenské nemocnice od pasu dolů ochrnutého. V dopisu ministerstva obrany jeho matce se psalo, že „v důsledku akce nepřítele utrpěl pohmoždění zad“.

Přesněji řečeno to nebyla pravda. Tento zraněný voják se s nepřítelem nestřetil; seskočil z letounu bez přilby a řádného výcviku, o ocasní plochy si roztrhl padák a padal k zemi asi dvojnásobnou rychlostí, než se doporučovalo. Po dopadu ztratil vědomí, vážně si poranil páteř, přechodně oslepl a ztratil cit v nohou. Lékaři se obávali, že již nebude chodit.

Dokonce ještě před touto nehodou s padákem byl jeho přínos válce minimální – postrádal většinu základní vojenské disciplíny, neuměl pochodovat rovně a byl tak líný, že mu jeho kolegové přezdívali „Obří lenochod“. Od té doby, co ho poslali s britskou přepadovou jednotkou do Egypta, trávil většinu času v káhirských barech a klubech nebo sázel na dostizích. Sestřičky v nemocnici ho dobře znaly, protože se tam často ráno objevoval bledý a mrzutý, a chtěl se nadýchat kyslíku z láhve, aby zmínil kocovinu. Předtím, než ho seskok padákem dostal do nemocnice, ho vyšetřovali, jestli nesimuluje nemoc a neměl by být postaven před válečný soud. Jeho kolegové důstojníci ho považovali za šarmantrního a zábavného; jeho nadřizení ho pokládali za drzého, neschopného a nesmírně otravného. Po dokončení důstojnického výcviku dostal otevřené hodnocení: „Nezodpovědný a ničím pozoruhodný“.

Poručík David Stirling ze Skotské gardy nebyl tradiční voják.

Asi tři týdny po jeho hospitalizaci ho přišel navštívit spisovatel Evelyn Waugh, jeho kolega důstojník v přepadové jednotce. Waugh chybě informovala hlavní sestra, že již amputovali Stirlingovi jednu nohu a že pravděpodobně přijde i o tu druhou. „Vůbec nic v ní necítím,“ řekl Stirling příteli. Waugh v rozpacích, jak bývají Angličané, když se setkají s postižením, neustále vedl bezvýznamné řeči, sedl si na okraj postele a pečlivě se vyhýbal tématu přítelova ochrnutí. Ale každou chvíli se kradmo podíval na místo, kde by měla být Stirlingova zbývající noha, a kdykoliv to udělal, Stirling s vynaložením velkého úsilí zahýbal palcem na své pravé noze. Nakonec si Waugh uvědomil, že si z něj udělali legraci a praštil Stirlinga polštářem.

„Stirlingu, ty parchante, kdy se to stalo?“

„Několik minut předtím, než jsi přišel? Chce to trochu námahy, ale je to nějaký začátek.“

Stirlingovi se vracel do nohou cit. Jiní by asi křičeli radostí, ovšem pro Stirlinga byla první známka jeho uzdravování příležitostí udělat si kanadský žertík z jednoho z největších britských romanopisců.

Trvalo další dva týdny, než se mohl Stirling postavit a několik dalších, než dokázal kulhavě chodit. Ale během těch dvou měsíců vynucené nečinnosti hodně přemýšlel, což bylo přes jeho pověst neschopného darmošlapa něco, v čem byl docela dobrý.

Členové komanda měli být britskými útočníky, vybraní a vycvičení dobrovolníci, kteří měli podnikat ničivé nájezdy proti cílům Osy. Předseda vlády Winston Churchill rozhodl, že ideálním místem pro

nasazení komand je severní Afrika, kde by mohli provádět námořní útoky na nepřátelské základny na středomořském pobřeží.

Tento koncept podle Stirlingova nevyžádaného názoru nefungoval. Příslušníci komand byli po většinu času nečinní a čekali na rozkaz k nějakému velkému útoku, který nikdy nepřišel; nasazovali je jen výjimečně a výsledky byly chabé. Německé a italské jednotky očekávaly, že je budou napadat z moře a byly na to připravené. Komanda byla na provedení nepozorovaného útoku příliš velká a těžkopádná, a ihned přišla o moment překvapení.

Ale co když, říkal si Stirling, zaútočí komanda z opačné strany? Na jihu se mezi Egyptem a Libyí prostíralo Velké pískové moře, obrovská plocha 45 000 čtverečních mil souvislých dun bez vody. Tuto poušť, jedno z nejnehostinnějších míst na zemi, považovali Němci za doslova neprůchodnou přírodní bariéru a nechávali ji proto v podstatě nechráněnou a zcela nehlídanou. „Tohle je moře, které skopčáci nesledují,“ uvědomil si Stirling. Pokud by mobilní týmy vycvičených mužů pronikly pod pláštěm tmy k nepřátelskému pouštnímu křídlu, mohly by provést sabotáže na letištích, skladištích zásob, komunikačních linkách, železnicích a silnicích, a pak vyklouznout zpět do prázdnoty moře písku. Komando v síle několika stovek lidí by mohlo zaútočit jen na jeden cíl, ale několik menších jednotek, rychle se pohybujících, útočících nečekaně a pak rychle ustupujících by mohlo zničit současně několik cílů. Příležitost zaútočit na nepřítel v týlu, když to nejméně očekává, je snem každého generála. Právě takovou možnost nabízela specifická geografie severní Afriky, říkal si Stirling, když ležel napůl ochrnutý v nemocniční posteli a pokoušel se hýbat prsty na nohou.

Stirlingův nápad byl spíše zbožným přáním než odbornou úvahou; nevznikl dlouhými hodinami úvah a studií, ale velkou nudou při zotavování. Byl založený na intuici, představivosti a sebedůvěře, čehož měl Stirling spoustu, než na zkušenostech s bojem v poušti, které neměl. Ale byla to podnětná myšlenka, idea, jakou mohl dostat jen někdo tak divný a pozoruhodný, jako Archibald David Stirling.

Stirling patřil k lidem, kterým se daří ve válce, protože v míru selhali. Za svůj krátký život si vyzkoušel různá zaměstnání – umělec, architekt, kovboj a horolezec – a v žádném neuspěl. Privilegován narozením a vzděláním, inteligentní a důvtipný, mohl dělat cokoliv, ale počáteční část svého života se věnoval jen málo významným věcem. Válka byla jeho záchranou.

Stirlingova rodina byla jednou z nejstarších a nejvlivnějších ve Skotsku, proslulý aristokratický klan s dlouhou vojenskou tradicí a značně excentrický. Stirlingova matka byla dcerou lorda Lovata, hlavy klanu Fraserů, s rodokmenem sahajícím až ke Karlovi II. Jeho otec, generál Archibald Stirling, byl poslancem parlamentu, a pak odešel do důchodu na panství Keir v hrabství Perthshire o rozloze 15 000 akrů, kde bylo předchozích pět set let sídlo jeho rodiny. Generál dohlížel na své rozlehlé pozemky a na neukázněnou rodinu jako nějaký laskavý, ale odměřený náčelník pozorující bojiště ze vzdáleného kopce. Davidova impozantní matka Margaret byla silnější osobností a její děti se jí bály. Keir House, kde se David v roce 1915 narodil, byla ohromná budova studená i uprostřed léta, plná loveckých trofejí, hluku a čertovin. Stirlingovi rodiče vtloukali do svých šesti dětí dobré chování, ale jinak je většinou nechávali žít svůj život. Čtyři Stirlingovi chlapi, z nichž byl David druhý nejstarší, vyrůstali při stopování jelenů, lovu králíků, rvačkách a soutěžení. Oblíbenou hrou byl sourozenecký souboj s použitím vzduchovek – dva bratři se střídavě stříleli do zad a po každém výstřelu se přiblížili o krok k sobě.

Přes tento aristokratický spartánský začátek života nebyl David odolné dítě. V osmi letech ho dali do katolické internátní školy v Ampleforthu, kde dostal břišní tyfus a na delší dobu ho poslali domů k vyléčení. Vadu řeči mu nakonec odstranili chirurgicky. Neměl rád sport a dělal vše, aby se mu vyhnul. Velmi rychle rostl – v sedmnácti letech měl skoro šest stop a šest palců. Hlavně díky příslušnosti k vyšší sociální třídě ho vzali na Cambridgeskou univerzitu, kde se špatně choval a víc času trávil na dostihovém závodišti v Newmarketu, než při studiu. „Jestli měl život nějakou vážnou stránku, tak mi úplně unikla,“ připustil později. Po roce mu profesor jeho fakulty přečetl seznam třiadvaceti přestupků, které si zaslouží vyloučení, a vyzval ho, aby si vybral tři, které by se podle něj nejméně dotkly jeho matky.

David Stirling se rozhodl, že bude umělcem v Paříži. Na malování měl málo talentu. Ale měl baret a toužil po bohémském životě. Někteří lidé odhalili v jeho malbách zvláštní směsici krásy a hrůzy. Ovšem jeho

francouzský umělecký učitel k nim nepatřil a po roce a půl pochybného života na levém břehu mu řekl, že by z něj jednou mohl být celkem slušný komerční kreslíř, jehož malby nikdy nebudou mít skutečnou hodnotu. Stirling byl pořádně naštvaný; jeho neúspěch jako umělce ho navždy poznamenal a možná vysvětluje soustavné přívaly nejistoty, které se skrývaly pod pláštěm sebedůvěry.

Vrátil se do Cambridge ke studiu architektury, ale opět neuspěl. Práce s jedním edinburským architektem měla krátké trvání. Teď zasáhla jeho matka a svému druhému synovi řekla, že se musí přestat flákat a něco udělat se svým životem. Sterling prohlásil, že chce být prvním člověkem, který vyleze na Mount Everest.

Stirling neměl na to, aby lezl po skalách. S vážným horolezectvím měl málo zkušeností. Také trpěl závratí. Nebojácní britští horolezci se pokoušeli zlézt nejvyšší horu na světě od roku 1921; desítky při tom pokusu zahynuly. Výstup na Everest byla drahá, nebezpečná a náročná záležitost a Stirling byl na mizině - nic z toho však neubralo na jeho odhodlání uspět tam, kde jiní kvalifikovaní, zkušení a dobře financovaní horolezci neuspěli. Strávil rok lezením ve švýcarských Alpách finančně podporovaný svou matkou a pak vstoupil do doplňovací zálohy Skotské gardy, otcova pluku, v naději, že polodenní armádní výcvik by mohl jeho výpravu podpořit. Brzy uniformu svlékl odpuzován nudou cvičáku. V roce 1938, v třidvaceti letech, odjel do USA s úmyslem zlézat Skalisté hory a jezdit po kontinentálním rozvodí. Když se dověděl, že je Británie ve válce, jejíž předvečer ho, jak se zdá, téměř úplně minul, byl jižně od Rio Grande, kde strávil několik měsíců sháněním skotu ve společnosti kovboje jménem Ry „Panhandle“ Terrilla. Jeho matka mu poslala telegram: „Vrať se co nejlevnějším způsobem domů.“ Stirling letěl do Británie první třídou a rychle se vrátil do uniformy.

David Stirling, který se na podzim 1939 objevil v kasárnách gardy v Pirbrightu, byl zvláštní směsicí složek. Ambiciózní, ale nesoustředěný; prodchnutý vojenskými tradicemi, ale alergický na vojenskou disciplínu. Divoký zevnějšek skrýval muže se sklonem k občasným depresím, jehož mimořádně dobré způsoby a společenská lehkost maskovaly chvíle vnitřního zmatku. Stirling byl romantik se vrozeným talentem pro přátelství, ale s malou touhou nebo potřebou fyzické intimnosti. Zdá se, že o panictví přišel v Paříži jako student umění. S Panhandle Terrillem si užíval společnost „těch snědých dívek v Mexiku“. Vypadalo to, že jeho přirozená stydlivost spojená s přísnou katolickou výchovou v něm vyvolávala strach z žen. „Naprostě zmatená, vinou zmítaná léta puberty vyvíjela strašný tlak,“ poznamenal jednou. Mluvil o „predátorských ženách“ a své milostné zkušenosti popisoval jako „těsné úniky“, jako by se bál chycení do nějaké pasti. „Jakákoliv pouta jsou tlakem, který těžko snáším,“ připustil. Měl mnoho přítelkyň a podle svého životopisce nebyl pro opačné pohlaví nepřítelivý. Ale zdálo se, že se uvolňuje jen mezi muži a „v široce otevřených prostorách“. Jako mnoho družných lidí byl trochu osamělý. Jako bojovník toužil po akci a společnosti vojáků, ale když boje skončily, uzavřel se do samoty.

Stejně jako ho nudila logistika horolezectví, praktické přípravy na válku mu připadaly nepopsatelně náročné. Jako mnoho mladých mužů toužil po boji, ale místo toho se ocitl v poutech režimu nekonečného pochodování, kontrol výstroje, cvičení se zbraněmi a dalších stereotypních prvků vojenského života. Takže rebeloval. Utíkal z kasáren gardy a často mířil do Londýna na noční pitky, hazard a biliár v klubu White's a stejně často ho chytili a zavřeli. „Byl hodně, hodně nezodpovědný,“ vzpomínal Willie Whitelaw, který s ním procházel výcvikem. „Prostě nedokázal tolerovat, že nás cvičili podle zásad posledního velkého konfliktu. Reagoval tak, že ignoroval všechno.“

Bylo to v baru klubu White's, jednom nejexkluzivnějším pánském klubu v Londýně, kde se poprvé dověděl o vojenské službě, která byla mnohem blíží k dobrodružství a vzrušení; úplně nová přepadová jednotka, která měla útočit s maximálním účinkem na důležité nepřátelské cíle. Stirlingův bratranec, lord Lovat, byl mezi prvními dobrovolníky, kteří se do ní hlásili.

Tato jednotka postavená pod velením podplukovníka Roberta Laycocka – nazvaná Layforce – měla sestávat z víc než 1500 dobrovolníků zařazených do tří přepadových pluků, získaných z jiných pěších pluků – elitní jednotka specializovaných dobře vycvičených nájezdníků. Lord Haw Haw, britský zrádce, který dělal pro nacisty rozhlasové vysílání do Británie, je nazýval „Churchillovými hrdlořezy“.

Stirling se okamžitě přihlásil. Brzy pochodoval divočinou západního Skotska, z dětství známým terénem a daleko od cvičišť, kterým se vyhýbal. Komando několik týdnů cvičilo v bažinách a porostech ostrova Arran – pochody po cestách, boj beze zbraně, vytrvalost, navigace a techniky přežití. Dokonce už v této

počáteční fázi zaznamenali někteří dobrovolníci u toho vysokého mladého důstojníka nějakou odlišnost – Stirling byl rozený vůdce s podceňovanou, ale neústupnou vírou ve vlastní rozhodnutí a s gentlemanským důrazem na to, aby udělal vše, co žádá od svých mužů, a ještě něco víc. Jednotka Lay odplula 1. února 1941 na Blízký východ. Stirling konečně mířil do bitvy a za sebou nechával dlouhou řadu nezaplacených účtů – od svého bookmakera, krejčího, bankovního manažera a dokonce od prodejce vybavení pro kovboje v Arizoně, který požadoval zaplacení sedla.

Layforce nasadili k přerušení komunikačních linek Osy ve Středomoří a jako hlavní sílu k obsazení Rhodu. Ale když komanda přijela do Egypta, vojenská situace se změnila – příchod německého expedičního vojska Erwina Rommela do Kyrenaiky (východní pobřeží Libye) změnil strategický obraz. Britové teď museli čelit německému postupu a začínala první fáze války v severní Africe. Afrikakorps nejprve nasazený k posílení italské obrany jejích afrických kolonií postupoval alarmující rychlostí, tlačil Brity zpět k hranicím Libye s Egyptem a obléhal pobřežní město Tobruk. Komanda místo útoku na Rhodos rozdělili a různě nasadili jako posádku na Kypru, ke krytí evakuace Kréty, k posílení obrany Tobruku a provádění nájezdů na pobřeží Kyrenaiky a Sýrie. Útok na libyjské pobřežní město Bardia toho moc nepřinesl a padlo při něm do zajetí sedmašedesát členů britských komand. Z osmi set příslušníků komand vyslaných v květnu ke krytí evakuace Kréty se podařilo uniknout méně než dvěma stům – mezi nimi byl Evelyn Waugh, který se dostal na poslední odplouvající loď. Komanda v červnu úspěšně zřídila předmostí na řece Lítání v Libanonu proti francouzským vichistickým vojskům, ale ztratila čtvrtinu svých útočících sil.

Stirling se v záloze Layforce v Egyptě nudil a byl naštvaný. Ještě v akci nevystřelil. „Dostali jsme se do série odkladů a rušení a to bylo mimořádně mrzuté,“ vzpomínal později. Velitel Spojených operací řekl před odjezdem komandům, že „se zúčastní akce, která silně zapůsobí na svět“. Na Stirlinga to sotva zapůsobilo. Jako vždy, kdy byl málo využitý, se pustil do hýření. Davidův mladší bratr Peter pracoval na britském velvyslanectví v Káhiře a jeho komfortní diplomatický byt se stal místem bujarých večírků a nočních výprav do městských luxusních podniků.

Stirling začal chybět na nástupech a vymlouval se. Jeho tvrzení o špatném zdraví nebylo úplně nepravdivé. Dostal ošklivou úplavici. Pak při návratu z nočního cvičení zakopl o stanovou šňůru a zranil si oko, které mu museli operovat. Stirling zjistil, že americká nemocnice je zvláště pohodlná a začal si vymýšlet, že trpí horečkou, aby tam zůstal déle. „V určitém smyslu jsem byl dost nemocný,“ tvrdil později, „protože jsem večer, když jsem se zotavil z příšerné kocoviny, kterou mi způsobila předchozí noc v Káhiře, odcházel ven a následující noc jsem si sám znovu přivodil nemoc.“ Stirlingovi nadřízení upozornění hlavní sestrou nemocnice začali pochybovat o tom, jak špatně na tom doopravdy je. Pil a flámoval, takže se dostal do vážných problémů a jeho život změnil až rozhovor v jídelně s poručíkem Jockem Lewesem, kolegou z komanda, který byl stejně disciplinovaný a upjatý jako Stirling zhýralý a nonšalantní.

Lewes řekl Stirlingovi, že nedávno dostal zásobu několika desítek padáků určených pro výsadkovou jednotku operující v Indii, ale omylem zasláných do Port Saidu, kde si je zabral. Plukovník Laycock povolil Lewesovi, aby se pokusil o experimentální seskok padákem v poušti. Stirling ho požádal, jestli by se ho mohl zúčastnit, částečně z legrace a částečně proto, že by bylo dobré vědět, jak se to dělá, a hlavně proto, že se strašně nudil. Tak začalo důležité a nepravděpodobné partnerství mezi dvěma muži, kteří mohli být jen stěží odlišnější.

